

JOODSE LEERLINGEN OP EEN OPENBARE SCHOOL IN AMSTERDAM IN 1823 (3) Rachel Vaz Dias, de weduwe Pimentel (1767-1842)

Harmen Snel

Gepubliceerd als/published as: Harmen Snel, 'Joodse leerlingen op een openbare school in Amsterdam in 1823 (3)', in Misjgoge 17 (2004) 4, pp. 102-105.

Bezoek/visit: <http://www.nljewgen.org>

De vrouw die in dit artikel behandeld wordt, kan met recht meer een "houdster van een kleine kinderschool", (een crèche) genoemd worden dan een onderwijzeres. Maar desondanks komt zij voor in de administratie van de Plaatselijke Schoolcommissie als houdende een openbare school.

Rachel Vaz Dias werd op 27 februari 1767 in Amsterdam geboren als dochter van Aron Vaz Dias (omstreeks 1724-1784) en Sara Acathan (omstreeks 1737-1807). Haar vader was in Lissabon geboren uit Marraanse ouders en waarschijnlijk omstreeks 1745 zonder ouders naar Amsterdam gekomen. Haar moeder was in Amsterdam geboren; haar voorouders kwamen uit Noord-Afrika en Belgrado. Rachel had twee oudere zussen (Ester en Clara) en twee jongere broers (Salomon en Jacob, beiden kleermakers), die allen volwassen werden. Het gezin Vaz Dias, nieuwkomers en dus niet behorend tot de Sefardische elite, zal het, zeker na de dood van Aron, niet breed gehad hebben.

Rachel ging op 6 mei 1796 in ondertrouw met de veel oudere Moses Henriques Pimentel, die omstreeks 1741 in Naarden was geboren en op 20 februari 1812 in Amsterdam overleed. Samen kregen zij drie kinderen: geboren op 24 juli 1797 de tweeling Samuel en Judith [1] en Sara geboren omstreeks 8 maart 1799[2]. Het gezin Pimentel woonde in ieder geval in 1805 al op het adres Weesperveld of Weesperkerkstraat 88, later omgenummerd in Nieuwe Kerkstraat 89. Op dat adres overleed Moses Henriques Pimentel en bleef Rachel wonen met haar kinderen tot na 1823. Hier zal zij ook school gehouden hebben.

Op 13 juni 1815 meldt Rachel zich bij de Plaatselijke Schoolcommissie "voorzien van een behorelijk getuigschrift ten einde examen af te leggen in de letteren, het spellen en lezen en alzoo te verkrijgen acte van toelating en speciale admisie, daar echter bij onderzoek gebleken is dat zij de vereischte bekwaamheden niet bezit besloot de Commissie haar verzoek provisioneel van de hand te wijzen en haar uijtstel van een maand te verlenen, ten einde zich te bekwamen"[3]. Die maand uitstel werden er in eerste instantie drie want op 12 september 1815 werd door de Commissie van Examen genoteerd "daar bij onderzoek gebleken is, dat hare vorderingen in de letteren, het spellen en lezen van zulk een geringen aard zijn, is haar verzoek om als houderesse van eenen kleine kinderschole geadmitteerd te worden, andermaal van de hand gewezen, en aan haar uit aanmerking van hare omstandigheid een onbepaald uitstel verleend, ten einde de nodige kundigheden te verzamelen, en zich als dan nader bij deze Commissie te vervoegen"[4].

Op 29 augustus 1821 trouwde dochter Sara Henriques Pimentel (1799-1854) met Salomon Santcroos (1798-1853), op dat moment kantoorbediende. In de huwelijksakte werd bij Rachel Vaz Dias "zonder beroep" opgegeven, uit de huwelijks bijlagen blijkt dat zij bij de ondertrouw van haar dochter opgegeven had schoolhoudster te zijn op het Weesperveld. Uit de eveneens bijgevoegde toestemming blijkt dat de schrijfkunst nog steeds geen sterk punt van Rachel was, want haar handtekening getuigt niet van enige souplesse in het schrijven (zie afbeelding). Hoewel de heren van de Plaatselijke Schoolcommissie in 1815 dus "gezien haar toestand" zeer clement waren, komt haar naam niet meer voor als examen-kandidaat. Desondanks geeft zij in 1821 zelf op schoolhoudster te zijn en geeft zij op 1 december 1823 een lijst met leerlingen op bij de Plaatselijke Schoolcommissie.

Op 4 juni 1823 werd Salomon Santcroos door de parnassijns van de Portugees-Israëlitische Gemeente benoemd tot koster en oppasser van de synagoge [5]. Na deze benoeming betrok hij de bij de functie behorende woning op het adres Muiderplein 2, later omgenummerd tot Rapenburgerstraat 195. Enkele jaren later trok Rachel in bij dochter Sara en schoonzoon en bleef daar wonen tot haar dood. Zij overleed op 15 februari 1842 aan algehele verzwakking en werd twee dagen later te Ouderkerk naast haar echtgenoot begraven. Haar zoon Samuel

Henriques Pimentel, inmiddels benoemd tot voorzanger in Den Haag, en haar schoonzoon Salomon Santcroos waren de aangevers van haar overlijden.

Van de 18 leerlingen die Rachel Vaz Dias les gaf in 1823 waren 15 van Sefardische komaf, 3 waren er Azkenazisch. De oudste kinderen waren zeven jaar oud, de jongste nog geen drie.

Leerlingen op 1 december 1823

1. Ribca da Silva Abenatar *10-7-1818, d.v. Salomon -, kwastjesventer, en Ribca van Joseph Cohen [Kerkstraat]
2. Eliazer Mozes Content *1-5-1820, z.v. Mozes Levie -, katoenwinkelier, en Sophia Levie Bas [Achterburgwal hoek Gasthuismolensteeg]
3. David Corré *29-5-1821, z.v. Benjamin -, debitant in de loterij, en Ester van Salomon Molgo [Weesperveld]
4. Mirjam Corré *4-5-1818, z.v. Benjamin -, koopman, en Ester Molgo [Weesperveld]
5. Rachel Mendes Coutinho *27-7-1816, d.v. Salomon -, tapper, en Lea Lopes Dias [Eerste Weesperstraat]
6. Trijntje Jacob Crost *27-7-1818, d.v. Jacob Marcus -, diamantsnijder, en Saartje Mozes Groenteman [Rapenburgerstraat]
7. Abraham Lopes de Leaõ Laguna *29-3-1818, z.v. Jacob -, collecteur, en Hanna Mondolpho [(Nieuwe) Keizersgracht]
8. Elisah Lopes de Leaõ Laguna *1-6-1821, z.v. Jacob -, collecteur, en Hanna Mondolpho [(Nieuwe) Keizersgracht]
9. Jacob Meljado *21-6-1819, z.v. Joseph -, lakmaker, en Benvenida Nunes Vaz [(Nieuwe) Kerkstraat]
10. David de Meza *18-11-1820, z.v. Raphaël -, theologant, en Lea Coronel [(Nieuwe) Kerkstraat]
11. Reintje Joël van Minden *18-5-1818, d.v. Joël Bendix -, katoenventer, en Sara Simon Somerhausen [Rapenburgerstraat] [6]
12. David Molgo *11-4-1818, z.v. Salomon -, lakenventer, en Gracia Vijevene [Weesperveld]
13. Lea Molgo *19-12-1815, d.v. Salomon -, koopman, en Grasia van David Viguevano [Weesperkerkstraat]
14. Abraham Cohen de Murcia *11-10-1819, z.v. Abraham -, passementwerker, en Rachel Nahar [(Nieuwe) Kerkstraat]
15. Sara Cohen de Murcia *13-8-1817, d.v. Abraham -, kwastjesventer, en Rachel Naar [(Nieuwe) Kerkstraat]
16. Salomon Hijman Salomons - ?Salomon Joël Salomons *20-7-1818, z.v. Joël Nathan -, koopman, en Nannetta Levie Machielse [Nieuwe Herengracht][7]
17. Hanna Israel de Vita *29-12-1815, d.v. Alexander -, koopman, en Mirjam Mondolpho [Eerste Weesperstraat]
18. Eliazar Weega - ?

Noten:

1. Op 4 november 1804 werd in Ouderkerk begraven het kind van Moses Henriques Pimentel. Waarschijnlijk betreft het hier Judith.
2. Sara werd niet ingeschreven in het geboorteregister van de Portugese Gemeente. Haar geboortedatum is afgeleid van haar inschrijving in het bevolkingsregister van 1851.
3. GAA, archief 263, inv. nr. 30 p. 185.
4. GAA, archief 263, inv. nr. 30 p. 192.
5. GAA, archief 334, inv.nr. 150 p. 90.
6. In 1823 opgegeven als Rijntje van Minden.
7. Als enige leerling in 1823 opgegeven met patroniem. Bij de enige met deze naamscombinatie klopt het patroniem echter niet.